

להם.

מאי לאו, רבי יוסי אסר להם את הביצים **לאותו שבת,** ומכאן יש להביא ראיה שאסור לאכול באותה שבת מצטמק ויפה לו.

דוחה הגמרא: **לא** אסר להם את הביצים לאותה שבת, אלא הורה להם שלא לעשות כן **לשבת הבאה.** (66)

ומדייקת הגמרא: מדאסר להם את הביצים, **מכלל דביצים מצוממקות מצטמקות ויפה להן, נינהו.**

ומסקינן: **אין, דאמר רב חמא בר חנינא:**

פעם אחת נתארחתי אני ורבי למקום אחד, והביאו לפנינו ביום חול **ביצים מצוממקות כעוזרדין** שהם דבר דק, ואכלנו מהן הרבה, כיון שהם מצוממקות הן יפות לאכילה.

שנינו במשנה: **בית הלל אומרים אף מחזירין.**

אמר רב ששת: לדברי האומר מחזירין, לא לז-ב רק בליל שבת מותר להחזיר, אלא מחזירין אפילו ביום השבת. (67)

ואף רבי אושעיא סבר: אף מחזירין אפילו בשבת.

"ונשתהו" ולא "שיהו" שמדובר בשוגג, ומוכח שגם בשוגג אסור. וצריך ביאור מהי הראיה ממעשה דר' יוסי לשיטת רבי יהודה, ועוד תמה החזון איש שמא היה המעשה לאחר הגזירה. אבל לדברי הראשונים שהספק גם לאחר גזירה ניחא.

ועל כל פנים, מאחר והגמרא דחתה את הראיה ממעשה דר' יוסי נותרה הגמרא בספק, ולשיטת רש"י והראב"ד שהספק הוא באומר מותר, הרי ספיקא דרבנן ולקולא, ואומר מותר שהשהה, מותר. והרי"ף והרמב"ם נקטו שהספק הוא האם קנסו גם במצטמק ויפה לו, וספק דרבנן לקולא, ועל כן התיירו אם שכח והשהה מצטמק ויפה לו, וכן פסק השולחן ערוך [רג א]. אלא שלפי השיטות דמתניתין להשהות תנן אזי השהה ממאכל בן דרוסאי ואילך, אסור, אלא אם כן השהה מבושל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, ולשיטות דפסקו כחנניא הרי שרק אם השהה בפחות ממאב"ד אסור, אבל מכאן ואילך מותר.

67. א. רש"י מפרש שהרבותא בדברי רב ששת היא שלא רק בליל שבת מותר להחזיר, אלא

ג. הרמב"ן הרשב"א ושאר הראשונים פירשו באופן דומה לתוס', הספק הוא האם רבי יהודה מיקל במשהה בשוגג דבר המצטמק ויפה לו, או לא. ואף שאמרינן לעיל דקנסו את השוכח, אפשר שהגזירה מתיחסת רק על השהית תבשיל שאינו מבושל כל צרכו, שלרבי מאיר מותר, ועל כן אמרינן דקנסו את השוכח, אבל אם שכח והשהה דבר המבושל כל צרכו, לא גורו. ואם כן אפשר שרבי יהודה מחלק במצטמק ויפה לו בין שוגג למזיד. וראה עוד דרכים בביאור ספק הגמרא ברא"ש [סימן א], ובדברי בעל המאור והרמב"ן.

66. ראיית הגמרא מביצים מצוממקות תתפרש לפי השיטות בהערה הקודמת כדלהלן:

לפי רש"י [לדרכו של המהרש"א] והראב"ד, הראיה היא שאסר גם באומר מותר, שהרי אמר להם שלא לעשות כן לשבת הבאה, ואם הם היו מזידין מה הועיל שהזהירם על שבת הבאה הרי שוב יעברו במזיד וישהו, ועל כרחק שטעו והיו אומרים מותר. אכן צריך ביאור שכן אפשר שהיו שוגגים גמורים, ושוב אין ראיה לאומר מותר. ולפי התוס' הראיה היא מהא דאמר

אמר רב זריקא אמר רב אבא אמר רב תדאי: לא שנו שמותר להחזיר את הקדירה לכירה בשבת, אלא בזמן שעודן בידו, אבל אם הניחן על גבי קרקע, אסור להחזיר את הקדירה לכירה, מפני שהוא נראה כמניח לכתחילה בשבת, ומיחזי כמבשל.⁽⁶⁹⁾

דאמר רב אושעיא: פעם אחת היינו עומדים לעילא [לפני] מרבי חייא רבה, והעלנו לו קומקמום של חמין שעמד על הכירה [הגרופה], מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה, ומזגנו לו את הכוס, והחזרנוהו את הקומקמוס למקומו על הכירה, ולא אמר לנו דבר שלא להחזיר.⁽⁶⁸⁾

68. התוס' לעיל [לו ב ד"ה חמין] הוכיחו מדברי רב אושעיא שאיסור חזרה [לבית שמאי אף בגרופה ולבית הלל לאינה גרופה] הוא גם בחמין שהוחמו כל צרכן, ומצטמק ורע לו. שאם לא כן, מה הוכיח רב אושעיא ממה שלא אמר לו רבי חייא דבר, הרי יתכן שהחמין היו בגדר מצטמק ורע לו. ובהכרח, שאיסור החזרה הוא גם במצטמק ורע לו, אלא שבית הלל התירו בגרופה. וכן כתב הר"ן בסוגיין, וכן פסק המשנ"ב [רגנ נב].

ודעת הריטב"א [לו ב] שמותר להחזיר מצטמק ורע לו לכירה שאינה גרופה, וכן כתב השיטה להר"ן [לח א]. וראה בדבריו בסוגיין, שהוקשה לו, אם כן, מהי ראיית ר' אושעיא מדרכי חייא שמחזירין בשבת, דלמא משום שמצטמק ורע לו הוא? ותירץ, דבמעשה דר' אושעיא מדובר בכירה שאינה גרופה, ומדהתיר מצטמק ורע לו בכירה שאינה גרופה מוכח שמותר להחזיר מצטמק ורע לו בכירה גרופה. וראה באגלי טל [נג] תירוץ נוסף.

69. הרמב"ן והר"ן כתבו, שמדברי הירושלמי מוכח שהאיסור להחזיר בהניח על גבי קרקע הוא רק כשנטל הקדירה מערב שבת ובא להחזירה בשבת. שאם היתה בידו מותר, ואין כל כך מיחזי כמבשל, ואם הניחה על גבי קרקע, נראה כמניח לכתחילה בשבת ואסור. אבל אם נטל הקדירה בשבת עצמה מותר להחזירה אפילו

אפילו ביום. שכן היה מקום לומר שהמשנה התירה להחזיר רק אם נטל בליל שבת את הקדירה מהכירה, שאז ברור לכל שדעתו להחזירה לצורך מחר, ולכן מותר להחזיר. אבל אם נטל ביום, סלקא דעתך שיהיה אסור להחזיר, שכן מעשיו אינם מוכיחים שנתכוין להחזיר, וקא משמע לן רב ששת שאם נטל ביום גם כן מותר להחזיר.

ומלשון רש"י נראה, שהסלקא דעתך לאסור חזרה ביום אינה משום מבשל לכתחילה בשבת, אלא מטמין לכתחילה. וביאר הר"ן שזהו לשיטתו בתחילת הפרק, שאיסור שהייה וחזרה הוא משום מטמין בדבר המוסיף הבל.

ב. התוס' [לו ב ד"ה ובית הלל] כתבו, שעיקר המחלוקת היא בערב שבת, האם מותר להחזיר סמוך לשבת כאשר אין שהות למאכל לרתוח. בית שמאי אוסרים, ובית הלל מתירין. והוסיף רב ששת, שלבית הלל מותר להחזיר אפילו בשבת.

ג. הרמב"ן הביא יש מפרשים, שבית הלל התירו להחזיר רק בין השמשות, ורב ששת התיר להחזיר אף משתחשך.

ד. ומדברי הירושלמי הוכיחו הרמב"ן והר"ן שהחידוש של רב ששת הוא שאפילו אם סילק הקדירה בערב שבת מן הכירה, מותר להחזירה בשבת עצמה. אבל אם נטל בשבת עצמה, פשיטא שמותר, מפני שאין כאן נתינה לכתחילה בשבת. ורק אם נטל בערב שבת ומחזיר בשבת, יש בזו נטילה לכתחילה בשבת.

קדירה לכירה בשבת הוא רק אם התקיימו שני התנאים: א. עוֹדֵן בידו. ב. דעתו להחזיר.

ומדייקת הגמרא: **מכלל**, מתוך דבריו של חזקיה אתה למד, שאם לא נתקיימו שני התנאים, כגון דהניח את הקדירה על גבי קרקע, שבאופן זה אף על פי שדעתו להחזיר, אסור להחזיר.

וכן להיפך, אם עוֹדֵן בידו אלא שלא היתה דעתו להחזיר, אסור.

איכא דאמרי, כך אמר חזקיה משמיה **דאביי**: **הא דאמרת** למאן דאמר שאם הניח הקדירה על גבי קרקע אסור, לא אמרן שאסור להחזיר, אלא אם כן בזמן שהניחם על הקרקע, גם היה סבור שאין דעתו להחזיר, אבל אם היתה דעתו להחזיר, אזי אפילו אם הניח את הקדירה על גבי הקרקע, מותר.

ונמצא לפי שיטה זו, שהאיסור להחזיר קדירה על גבי כירה בשבת, הוא רק אם נתקיימו בו שני התנאים: א. הניח על גבי קרקע. ב. אין דעתו להחזיר. אבל אם נתקיים רק תנאי אחד, מותר להחזיר.

ומדייקת הגמרא: **מכלל**, מתוך דברי האיכא דאמרי בדעת חזקיה, אתה למד, שאם

אמר רב אמרי: רבי תדאי, דעבד, שפסק הלכה כרב זריקא שאם הניחו על גבי קרקע אסור להחזיר, לגרמיה הוא דעבד, לעצמו פסק כן, ואין הלכה כמותו מפני שהוא יחיד.

אלא הכי אמר רבי חייא אמר רבי יוחנן: אפילו אם הניחה לקדירה על גבי קרקע, מותר להחזירה לכירה.

ומביאה הגמרא שנחלקו בענין זה האמוראים בדברי רבי אלעזר:

פליגי בה רב דימי, ורב שמואל בר יהודה, ותרוייהו משמיה דרבי אלעזר אמרי.

חד אמר: רק אם עוֹדֵן בידו מותר להחזירן לכירה, אבל אם הניחם על גבי קרקע אסור.

וחד אמר: אפילו אם הניחן על גבי קרקע, נמי מותר להחזירם לכירה.

אמר חזקיה משמיה דאביי: הא דאמרת, למאן דאמר שאין להחזיר קדירה בשבת, אלא אם כן עוֹדֵן בידו, שאז מותר להחזירם על גבי הכירה, לא אמרן, אלא בזמן שדעתו מעיקרא בשעת הנטילה, להחזיר את הקדירה לכירה, אבל אם בשעה שנטלה אין דעתו להחזיר, אסור.

ונמצא, שלפי שיטה זו ההיתר להחזיר

קרקע אסור להחזיר. והרמ"א [רנב ב] כתב, שנוהגים להקל ולהחזיר דבר שהורידוהו מן האש בשבת, אפילו אם הניחוהו על גבי קרקע, וכדעת הרמב"ן והר"ן, וטוב להחמיר. ובפוסקים מבואר דאף שלהלכה אין להקל כהר"ן בכל אופן מצרפים את דבריו כסניף להיתר במקרים מסוימים.

אם הניחה על גבי קרקע. וכן כל הנידון בגמרא להלן בדין נתינה לכתחילה הוא באופן שנטל מערב שבת והחזיר בשבת.

אבל לשיטות הראשונים שהבאנו לעיל שדין חזרה נאמר גם על נוטל בשבת עצמה ודאי שאין חילוק בין נטל בערב שבת והחזיר בשבת לבין נטל והחזיר בשבת, בשניהם אם הניחה על גבי

בידו, מה הוא הדין אם הניח, את הקדירות, על גבי מטה, מה? האם המיטה נידונית כקרקע, שכן למעשה הקדירה אינה בידו, או שמא כיון שלא הניחה על גבי קרקע אין זה היסח הדעת גמור, ומותר להחזיר מהמיטה לקדירה.⁽⁷¹⁾

בעי רב אשי: פינן — הוציא את המים ממיחם שבו נתבשלו, למיחם אחר ואחר כך החזיר את המים למיחם הראשון, מה? האם מותר להחזיר את המיחם לכירה או לא. שכן אפשר שהוצאת המים ממיחם אחד למיחם אחר נידונית כהניחם על גבי קרקע, והווי

נתקיים תנאי אחד, כגון **שבעודן בידו, אף על פי שאין דעתו להחזיר מותר**.

וכן להיפך, אם הניחם על גבי קרקע אלא שעודן בידו, מותר.⁽⁷⁰⁾

בעי רבי ירמיה: תלאן לקדירה עם התבשיל או החמין המצויים בקדירה, במקל, ולא הניחם על גבי קרקע, מה? למה הדבר דומה, להחזיק בידו, או להניחם על גבי קרקע.

ואם תמצא לומר שתלאו במקל הווי כעודן

שבת, יש להחמיר בין בהניח על הקרקע ודעתו להחזיר ובין בידו ואין דעתו. וסיים דמכל מקום ראוי להחמיר בחזרה בהניחו על גבי קרקע אפי' דעתו להחזיר, שכן דעת רוב הפוסקים. **והרמב"ם** [ג י'] כתב שאם הניחה על גבי קרקע אסור, אבל אם הקדירה בידו מותר. ומשמע, שפסק כלישנא קמא, שאסור אפילו אם נתקיים רק תנאי אחד. אבל הרמ"ך דקרק מדוע לא הוסיף שאפילו אם הקדירה בידו אם אין דעתו להחזיר אסור, וכתב **הכסף משנה**, שהרמב"ם פסק שספק דרבנן לקולא, ומכל מקום בהניח על גבי קרקע סבר שיש להחמיר משום שרוב האמוראים סברו כן. וכן פסק **בשולחן ערוך** [רנג ב] כהרמב"ם. וראה הערה הבאה.

71. גם באיבעיות אלו נחלקו הראשונים לדינא. הרא"ש כתב דאזלינן לחומרא. והשיטה להר"ן כתב בשם הרא"ה לקולא. וכן כתב המגיד משנה בדעת הרמב"ם שהשמיט ספקות אלו, משום שספק דרבנן לקולא, ואף שהרמב"ם עצמו פסק להחמיר בהניחן על גבי קרקע. ובשולחן ערוך [רנג ב] כתב שמותר להחזיר

70. להלכה כתבו הר"ף והרא"ש שההלכה כלישנא קמא, וביאר הרשב"א כיון שהוא מיחוי כמבשל וקרוב הדבר לכא לידי איסור דאורייתא החמירו בספק ההלכה כספק דאורייתא. וכן פסק הרמ"א [רנג ב].

אבל הר"טב"א והשיטה להר"ן בשם הרא"ה נקטו כלישנא בתרא, שיש להקל אם לא נתקיימו שני התנאים. ובביאור הלכה [ד"ה ודעתו] הביא עוד ראשונים שסברו כן, ולכן כתב שאפשר להקל בזה.

אמנם **בשער הציון** [נ] כתב שאפשר להקל רק אם הן בידו ולא היה בדעתו להחזיר [וכן בהניח על גבי ספסל והיה בדעתו להחזיר — ביאור הלכה], אבל בהניח על גבי קרקע אין להקל.

ועיין חזון איש [לז יב] שצידד, כי אפשר לצרף את דעת הרמב"ן והר"ן שנקטו שכל הנידון בהניח על גבי קרקע ואינו בידו הוא רק בנטל מערב שבת ומחזיר בשבת, אבל נטל בשבת עצמה, מותר. ולפי זה, אם נטל בשבת, אזי בין בהניח על גבי קרקע ודעתו להחזיר ובין עודן בידו ואין דעתו להחזיר מותר, אבל הניחן על גבי קרקע ואין דעתו אסור, ואם נטל מערב

מתניתין:

המשנה הקודמת עסקה בהלכות כירה – כלי שיש בו מקום שפיתת שתי קדירות, ואין

כמטמין ומבשל לכתחילה בשבת, או שמא אין כאן מיחזי כמבשל.⁽⁷²⁾ ומסקינן: תיקון.

זה בישול כתחילה או לא. והתוס' פירשו, שהספק הוא על המיחם השני האם מותר להחזירו לכירה וביאר הר"ן דלשיטת התוס' איסור החזרה אינו משום הטמנה בדבר המוסיף הבל, ולכן יש לפרש את הספק כפשוטו האם החזרת המיחם השני מיחזי כמבשל או לא, ולפי זה יתכן שהמיחם הראשון מותר בחזרה.

וגם לפי דבריהם יתפרש הספק בדרך של אם תמצא לומר, דאם הנחה על גבי ספסל מותרת בחזרה, מה הדין להחזיר כלי אחר, האם זה מיחזי כמבשל או לא.

המגן אברהם [רנ"ג כ] נקט, שגם הכרעת ספק זה תלויה במחלוקת דלעיל, לדעת הרא"ש והרמ"א יש להחמיר, ולדעת הרמב"ם והמחבר יש להקל. ובשער הציון [מא] כתב שגם לדעת המחמירים בשאר הספיקות, יש להקל בפינה ממיחם למיחם – "משום דבלאו הכי יש מקילים במיחם שני עיין בתוס' ור"ן". ולכאורה משמע מדבריו שיש להחמיר בהחזיר למיחם הראשון. אך אפשר שכונתו להקל בשניהם, שכן לדברי הר"ן, לדעת רש"י מותר להחזיר מיחם שני, ולדעת התוס' מותר להחזיר מיחם ראשון ואם כן יש בזה ספק נוסף, ואוליגן לקולא. וראה מש"כ הגר"ש אירבך שליט"א בסוף ספר אורחות שבת [בדין פינה ממיחם למיחם].

וראה במאירי שהביא כמה דרכים נוספות בכיור ספק הגמרא פינה ממיחם למיחם. וראה עוד בחזון איש [לז יג] שדן כיצד אפשר להחזיר מים לאחר שהיו במיחם שני שהוא כלי שני, והרי לשיטת השולחן ערוך [שיח] לח שנצטנן אסור לחממו, וכאן נצטנן לחום של כלי שני.

אם לא הניחה על גבי קרקע. והרמ"א הוסיף והקדים לתנאי זה שיהא בידו. וביאר המשנה ברורה [נה ובה"ל ד"ה ולא], שלשיטת המחבר האיסור להחזיר הוא רק בהניחה על גבי קרקע, אבל בהניחה על גבי ספסל נקטינן לקולא [וכהרמב"ם]. אבל הרמ"א הוסיף, שצריך שיהיו בידו. ואם יצאו מידו, אפילו הניחם על גבי ספסל אסור דנקטינן לחומרא.

ובביאור הלכה הכריע שאפשר להקל ולהתיר חזרה מספסל לקדירה. והחזון איש הוסיף, שאפשר להקל אפילו אם נטל את הקדירה שלא על דעת החזירה, מפני שאפשר לצרף לקולא את דעת הרמב"ן והר"ן [ראה בהערה הקודמת] שאיסור החזרה בהניח על גבי קרקע מתיחס רק לנטל בערב שבת והחזיר בשבת ולא כשנטל בשבת עצמה. [ובענין הנחה על גבי השיש האם הוא נידון כספסל או כרצפה, ראה בשבות יצחק [שהייה יד] שהביא בשם הפוסקים להקל ולדונו כספסל, וראה אורחות שבת ב מו]

72. כך מפרש הר"ן בדעת רש"י שהספק הוא האם כשהחזיר את המים למיחם הראשון מותר להחזירו לכירה. אבל אם פינה ממיחם ראשון למיחם שני והשאינם במיחם השני מותר להחזירו לכירה מפני שהמיחם השני אינו מוסיף הבל. ולשיטת רש"י שאיסור החזרה הוא רק במוסיף הבל ומדין הטמנה אין לאסור החזרת מיחם שני.

ולפי זה אפשר שהספק של רב אשי הוא כהמשך לספקות שלפניו, דאם תמצא לומר שהניח על גבי ספסל מותר להחזיר, מה הדין אם פינה את המים מתוך המיחם ושוב החזירם האם

חומו רב כל כך. ונתבאר, כי מותר להשהות על הכירה קדירה בשבת, [ונחלקן בגמרא האם הותר להשהות אפילו בכירה שאינה גרופה או רק בכירה גרופה] וכן מותר להחזיר לכירה גרופה תבשיל, ואין בזה חשש מיחזי כמבשל.

המשנה שלפנינו עוסקת בהלכות שהיה וחזרה בתנור, שהוא כלי רחב למטה וצר למעלה, ומתוך כך חומו רב. וכן בהלכות כופח שהוא כלי כעין כירה אלא שיש בו מקום שפיתת קדירה אחת, והוא חם יותר מכירה ופחות מתנור.

תנור — כלי רחב למטה וצר למעלה, וחומו רב מכירה, אסור להשהות ולהחזיר אליו תבשיל בשבת⁽⁷³⁾, ואפילו באופן שהסיקהו בקש ובגבבא, שהם דברים שאינם מוסיפים הבל, לא יתן בו תבשיל, בין מתוכו, בין מעל גביו, דכיון שהתנור חם מאוד הוי כמטמין בדבר המוסיף הבל.⁽⁷⁴⁾

כופח כלי שיש בו מקום שפיתת קדירה אחת, ומתחמם יותר מכירה ופחות מתנור, פעמים שדינו ככירה ופעמים כתנור:

בזמן שהסיקהו בקש ובגבבא, הרי זה ככיריים, ומותר להשהות עליו תבשיל מערב

לוחשות ויבואו להתיר לתת בכירה שיש בה גחלים ולחחות. והרשב"א הוסיף שחששו שמא יטעה להניח גחלים לוחשות בתנור עצמו. ומצינו כמה דעות בראשונים באיזה אופן גזרו בתנור.

הרמ"ך [הובא בכסף משנה] נקט שבתנור גרף וקטום מותר, ואין חילוק בזה בין גפת ועצים לקש וגבבא, והחידוש במשנה שקש וגבבא שאינו גרף אסור, וכל שכן גפת ועצים שאינו גרף.

השיטה להר"ן נקט שאם הוסק בקש וגבבא ולא גרף אסור, אבל קש וגבבא שגרף מותר, אבל בגפת ובעצים אין חילוק בין גרף ללא גרף. ובשם רבינו יהונתן הביא שאם הסיק בקש וגבבא אפילו גרף וקטום אסור, וכל שכן הסיק בגפת ועצים וגרף וקטום.

ומדברי השו"ע [רנא א] דייק המשנ"ב [כב] להחמיר כרבינו יהונתן, וכתב, דמדברי הרמב"ם הכל בו וחידושי הר"ן מבואר שבקש וגבבא גרופה וקטומה, מותר. אבל בגפת ועצים גרף אסור.

73. התוס' מפרשים שלפי המפרשים את המשנה דלעיל "לשהות תנן" אזי גם בתנור המשנה מדברת באיסור שהייה, שאסור להשהות על תנור אפילו הוסק בקש וגבבא, ואפילו גרף וקטום. אבל למאן דאמר "להחזיר תנן" ומותר להשהות על כירה שאינה גרופה, אזי גם בתנור שהסיקהו בקש וגבבא מותר להשהות, ובתנאי שהתבשיל הגיע למאכל בן דרוסאי. והנידון הוא רק לענין חזרה. וכן כתב המאירי. וכן מבואר בדברי הרמב"ם [ג' ד ה ו] שפסק דמתניתין לעיל לשהות תנן, ובתנור אסר אף שהייה.

74. כך צריך לומר על פי רש"י בתחילת הפרק. אבל הרמב"ם מפרש שבתנור חששו כיון שהבלו חם ביותר אינו מסיח דעתו ממנו וחוששים שמא יחמה בזה האש המעוטה אף על פי שהיא אש קש וגבבא או מכוסה. מפני שאפילו אם גרף, אי אפשר לגרוף עד שלא ישאר שום ניצוץ. ומבואר בדבריו שהאיסור לתת בתנור הוא שמא יחמה.

והר"ן בתחילת הפרק הביא יש שתירצו שמתוך שהתנור הבלו חם מיחזי שיש בה גחלים

שבת, ולהחזיר אליו בשבת.⁽⁷⁵⁾

ואם הסיקוהו **בגפת ובעצים**, הרי הוא **כתנור**, ואסור לתת בו בין מתוכו בין מעל גביו.⁽⁷⁶⁾

גמרא:

הגמרא דנה כיצד לפרש את מה שנאמר במשנה: "תנור שהסיקוהו בקש וגבא לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו".

סבר רב יוסף למימר, שפירושו של "תוכו" הוא **תוכו ממש**, וכן "על גביו" היינו על גביו **ממש**. ובמקומות אלו אסור להניח את הקדירה כדי שתתבשל מחום התנור, מפני שחמו רב.

אבל לסמוך תבשיל מערב שבת לדופן התנור, שאין החום מרובה שם, **שפיר דמי**.⁽⁷⁷⁾

איתביה אביי לרב יוסף ממשנתנו שמשמע ממנה שאסור לסמוך לתנור, דתנן: **כופח**

שהסיקוהו **בקש ובגבא** הרי הוא **ככיריים**. **בגפת ובעצים** הרי הוא **כתנור**, ואסור לתת תבשיל בכופח שהוסק בגפת ועצים.

ומדייק אביי ממה שנאמר בגפת ובעצים הרי הוא כתנור, משמע שהאיסור הוא רק מפני שדינו של הכופח הוא כתנור, **הא**, אם היה דינו של הכופח **ככירה**, אזי שרי לתת בו תבשיל למרות שהוסק בגפת ובעצים.⁽⁷⁸⁾

במאי עסקינן, באיזו צורת בישול בכופח עוסקת המשנה.

אילימא, אם נניח שהמשנה עוסקת בבישול על גביו, שכך הוא דרך בישולו, ועל כך נאמר במשנה שאם הוסק בגפת ובעצים הרי הוא כתנור.

ובמאי, באיזה אופן הונחה הקדירה על הכופח?

אילימא, אם נניח שהמשנה מדברת בהנחה על גבי כופח **כשאינו גרוף וקטום**.⁽⁷⁹⁾

אם כן יש להקשות, מדוע הוצרכה המשנה

77. למאן דאמר לשהות תנן הספק הוא לענין שהייה בסמיכה, ולמאן דאמר להחזיר, אזי פשוט שמותר לסמוך כשם שמותר להשהות, והספק הוא האם מותר להחזיר בסמיכה. יש לדון, האם רב יוסף התיר לסמוך רק לתנור שהוסק בקש וגבא, או שמא גם לתנור שהוסק בגפת ועצים ולא גרף.

78. למאן דאמר לשהות רק כופח גרוף, ולמאן דאמר להחזיר, לשהות מותר גם בשאינו גרוף, ולהחזיר רק בגרוף.

79. רש"י כתב קא סלקא דעתך בשאינה גרופה. ומשמע מדבריו שאין לאביי הכרח לפרש את

75. למאן דאמר דמתניתין לעיל "לשהות תנן" מותר לשהות רק על כירה גרופה ולמאן דאמר "להחזיר תנן", אזי מותר להשהות גם על כירה שאינה גרופה, אבל להחזיר מותר רק לגרופה. והטור כתב שכופח נידון ככירים רק כאשר גרף וקטם, ועיין בב"י שהביא שהראשונים חולקים עליו.

76. למאן דאמר "לשהות תנן" אזי גם בכופח הנידון הוא באסור שהייה, ואין להשהות בכופח אפילו אם הוא גרוף וקטום. ולמאן דאמר "להחזיר תנן", אבל לשהות מותר, אזי גם בכופח מותר לשהות ואסור להחזיר.

לומר כופח שהסיקוהו בגפת ובעצים הרי הוא כתנור, ומשמע שאם היה נידון ככירה, היה מותר להשהות על גבו —

אלא כירה, כי אינה גרופה וקטומה על גביו מי שרי, והרי גם בכירה שאינה גרופה אסור לתת בה תבשיל, ואם כן מדוע אסרה המשנה לתת תבשיל בכופח שהוסק בגפת ועצים, רק משום שהוא דומה לתנור. (80)

ומאחר ומהסיפא מוכח שאסור לסמוך לכופח וכל שכן לתנור, קשה על רב יוסף שדייק מהרישא שמותר לסמוך לתנור. (81)

אלא לאו, בהכרח, המשנה אינה מדברת בבישול על גבי הכופח, כי אין חילוק בין כירה לכופח לענין בישול על גבם, ובשניהם אם גרף וקטם מותר, ואם לא גרף, אסור,

ומתריצין: **אמר רב אדא בר אבהה: לעולם אפשר שמותר לסמוך לתנור, וכדבר יוסף. ומה שמצינו בסיפא שכופח אשר הוסק בגפת ועצים אסור, משום שהוא דומה**

המשנה בכופח שאינו גרוף אלא שנקט בסתמא שהמשנה מדברת באינו גרוף, מפני שלא הוזכר במשנה גרוף וקטום וכדאיתא לעיל לענין כירה. אבל התוס' מפרשים, שאביי סבר שהמשנה בהכרח מדברת בכופח שאינו גרוף, כי אם הוא גרוף אין סברא לומר שאם הסיקוהו בגפת ובעצים דינו כתנור, שכן אם גרף את הגפת הרי הוא כמו שהסיקוהו בקש וגבבא. [אבל רב אדא בסמוך סבר שכופח גרוף חם יותר מכירה גרופה].

שלמאן דאמר להחזיר תנן ניתן לפרש את הגמרא לענין חזרה והכי קאמר, אם מדובר בכופח שאינו גרוף, מדוע נאסר להחזיר אליו רק משום שהוא נידון כתנור, ותיפוק ליה שגם לכירה אסור להחזיר. וכן מבואר מהתוס' ד"ה תנור.

ומתוך דבריהם למד הרשב"א בדעת אביי, שכופח גרוף וקטום נידון ככירה גרופה וקטומה, אבל תנור גרוף וקטום אסור אפילו לסמוך לו. וכן ביאר המהרש"א בדברי התוס' [ד"ה תניא].

81. לכאורה היה מקום לומר שרב יוסף התיר לסמוך רק לתנור גרוף, ואילו הסיפא מדברת בכופח שאינו גרוף, ואם כן מה הקשה אביי לרב יוסף מהסיפא דאסרינן לסמוך, הרי אפשר שבאינו גרוף מודה רב יוסף.

80. למאן דאמר דמתניתין לעיל "לשהות תנן", ואסור לשהות ולהחזיר על כירה שאינה גרופה, לשון הגמרא מדויקת היטב "אלא כירה כי אינה גרופה וקטומה על גביו מי שרי". ומבואר שכירה שאינה גרופה אסור להשהות עליה. ומכאן הוכיח הרי"ף [טז א] שההלכה כמאן דאמר לשהות תנן.

וכתב המהר"ם, ממה שנאמר בכופח שהסיקהו בגפת ובעצים הרי הוא כתנור, משמע שלתנור בכל אופן אסור לסמוך, ואפילו הוסק בקש וגבבא, וקש וגבבא הוי כתנור גרוף וקטום. ומכאן הוציא אביי שאין לסמוך אפילו לגרוף וקטום.

וראה ברמב"ן שהביא יש מי שאומר, שאף אביי לא אסר לסמוך אלא להוסק בקש וגבבא שאינו גרוף וקטום, אבל לגפת ועצים גרוף וקטום מותר. ולפי זה תשוב קושיית המהר"ם מגין שרב יוסף חולק על כך.

אבל הרשב"א הריטב"א והר"ן כתבו

לתנור, ואקשינן מדוע לא אסרו את הכופח מפני שאינו גרוף וקטום, יש לומר, **הבא בכופח גרוף וקטום, ותנור גרופה וקטומה, עסקינן.**

וקא משמע לן המשנה, כי כשם שאסור לתת בתנור אפילו אם הוא גרוף וקטום, (82) כך גם כופח. מפני שהחמירו בכופח ותנור שחומם רב ביותר, שלא לתת בהם תבשיל אפילו אם גרפו וקטמו.

והכי קאמר: כופח שהסיקוהו בגפת ועצים הרי הוא כתנור, דאף על גב דגרוף וקטום, על גביו אסור, דאי היינו מדמין את הכופח ככירה, אזי היה מותר לתת בו, שכן כירה כי גרופה וקטומה שפיר דמי. (83)

תניא כוותיה דאביי, שאסור לסמוך לתנור

ולכופח שהוסק בגפת ובעצים:

תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא -

א. אין סומכין לו,

ב. ואין צריך לומר שאין נותנים תבשיל על גביו.

ג. ואין צריך לומר שאסור לתת תבשיל לתוכו.

ד. ואין צריך לומר שאם הסיקוהו בגפת ובעצים אסור לסמוך לו ולתת על גביו ובתוכו.

כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא, נידון ככירה ועל כן -

וקטום אסור, ואם בקש וגבבא מותר. ומבואר שלהניח על גביו חמור יותר מלסמוך. ולדעת אביי אסור לסמוך לתנור ואפילו אם הוא גרוף וקטום [כמבואר בהערה שלפני הקודמת בשם המהר"ם], אבל להניח על גבו, בתנור אסור בכל גווניו, ובכופח שהוסק בגפת ועצים, אם הוא גרוף וקטום מותר להניח על גבו ולסמוך [ומפני כך לא העמיד את המשנה בגרוף וקטום וכדבהבאנו לעיל מהתוס'] ואם אינו גרוף אסור.

וכתב הרשב"א, שלפי זה נמצא שאביי רוב אדא חולקים בתרתי: א. לענין לסמוך לתנור גרוף — רב אדא מתיר ואביי אוסר. ב. להניח על גבי כופח גרוף — רב אדא אוסר ואביי מתיר. אבל לכולי עלמא אסור להניח על תנור, אפילו גרוף. ולכולי עלמא מותר לסמוך לכופח גרוף.

והרמב"ן הביא בשם ר"ח שרב אדא ואביי אינם חולקים, ולשניהם אסור לסמוך לכיפה אף

82. יש לבאר מדוע אסור לתת לתנור גרוף וקטום. וראה בהערות למשנה שהבאנו מדברי הרמב"ם שא אפשר שלא ישאר ניצוץ אחד, ויבא לחתות בו.

ובעל המאור כתב שגריפה היינו שמסלק לצד אחד ולא מוציא את הגחלים לגמרי, ובתנור חששו שמא יחתה. ותמה הרשב"א דמדברי אביי מבואר שבכופח גרוף מותר להניח על גביו, ובאינו גרוף אסור אפילו לסמוך [וראה הערה הבאה] וכיצד יתכן שגרופה לצד אחד תועיל לשהייה יותר מסמיכה לכירה שאינה גרופה. ולכן פירש שגזרו בגרוף שמא ישהה או יחזיר לכירה ותנור שאינם גרופים. והריטב"א כאן הביא יש שתירצו שגזרו גרוף אטו שאינו גרוף.

83. נמצא, שלדברי רב אדא מותר לסמוך לתנור ולכופח שהוסק בגפת ועצים ובלבד שגרוף וקטום, אבל להניח על גביהן, בתנור אסור אפילו גרוף וקטום, ובכופח אם הוסק בגפת ועצים וגרוף

א. **סומכין לו**, כשם שסומכין לכירה. (84)

ב. **ואין נותנין על גביו**

ואם הוסק הכופח **בגפת ובעצים**, דינו כתנור, ועל כן **אין סומכין לו**. (85)

ומוכח כאביי, שאסור לסמוך לתנור ולכופח שהוסק בגפת ועצים.

אמר ליה תמה רב אחא בריה דרבא לרב אשי:

האי כופח דתנן במשנה שאם הוסק בקש

וגבבא נידון ככירה, ואם בגפת ועצים נידון כתנור, **היכי דמי?**

אי ככירה דמי — הרי **אפילו** אם הסיקוהו **בגפת ובעצים נמי** מותר, ככירה. (86)

אי כתנור דמי — הרי **אפילו** הסיקוהו **בקש ובגבבא, נמי לא**, כדין תנור.

אמר ליה רב אשי: כופח **נפיש הבליה**, חומו גבוה יותר **מדכירה**, וזוטר **הבליה**, חומו נמוך **מדתנור**.

היכי דמי כופח, היכי דמי כירה, מהו

על פי גרופף וקטום.

84. כך היא מסקנת הגמרא לעיל [לז א] שמותר לסמוך לכירה, ואפילו אם אינה גרופה וקטומה. והמהרש"א כאן כתב שהגמרא לעיל לא הוכיחה ממשנתנו שמותר לסמוך [שכן לרב יוסף מותר לסמוך לתנור וכל שכן לכירה, ולאביי לא אסרו לסמוך אלא תנור וכופח אבל לא לכירה], מפני שאפשר שהמשנה מדברת בגרופה וכדמתרץ רב אדא את דברי רב יוסף, ואם כן אין מקור להתיר לסמוך לכירה שאינה גרופה. אכן מהברייתא כאן מבואר להדיא שמותר לסמוך.

85. התוס' ישנים הוסיפו שאף כאן יכלה הברייתא לומר ואין צריך לומר על גבו ואין צריך לומר בתוכו.

ובתוס' הובאה גירסא שאם הוסק בגפת ועצים מותר לסמוך לו, ובכופח גרופף, וקא משמע לן שסומכים למרות שהוסק בגפת ובעצים. וביאר המהרש"א, שלדעת אביי יש חילוק בין תנור לכופח שהוסק בגפת ועצים, כי לתנור אסור לסמוך אפילו אם הוא גרופף וקטום, ובכופח אם הוא גרופף מותר לסמוך כמו כירה, ואם אינו גרופף אסור. ולפי זה, המשנה יכלה

לחלק בכופח שהסיקוהו בגפת ועצים, דאם הוא גרופף נידון ככירה, ואם אינו גרופף נידון כתנור שאסור לסמוך לו.

וכן הבאנו לעיל מדברי הרשב"א שלאביי בתנור אין חילוק בין גרופף וקטום לאינו גרופף, אבל בכופח יש חילוק דבגרופף מותר אפילו להניח על גביו ככירה וכל שכן לסמוך, ובאינו גרופף הוא כתנור ואסור אפילו בסמיכה.

והרמב"ם [ג' י' כתב "כל שאין מחזירין עליו אין סומכין לו בשבת, וכתב המגיד משנה שמדברי הרשב"א בכופח גרופף וקטום מבואר שלא כדבריו, שכן אסור להחזיר עליו, אבל מותר לסמוך עליו.

וכתב הבית יוסף [רנ"ג] שלדברי הרמב"ם גרסינן בברייתא אם הוסק בגפת ובעצים אין סומכין עליו, ומדלא חילקה הברייתא בין גרופף לאין גרופף משמע שבכל גוני אין סומכין לכופח. וכתב המשנ"ב [כז ובשעה"צ כז] שבשו"ע פסק כהרמב"ם לאסור סמיכה אפילו בגרופף וקטום.

86. הרא"ש [ג'] דייק מקושיית הגמרא שאם ככירה, אפילו גפת ועצים נמי לישתרי. ומשמע שיהיה מותר אפילו להניח על גבה כמו כירה גרופה. ומסקינן, נפיש הבליה מכירה, ואם כן,

החילוק ביניהם?

אמר רבי יוסי בר חנינא: כופח — יש בו מקום שפיתת קדרה אחת.

כירה — יש בה מקום שפיתת שתי קדרות, ומתוך כך אין בה חוס רב כמו כופח.

אמר אבוי, ואיתימא רבי ירמיה: אף אנן נמי תנינא, שהחילוק בין כופח לכירה הוא בכך שבכירה יש מקום להניח שתי קדרות, ובכופח מקום קדירה אחת.

שכך שנינו במשנה במסכת כלים, לגבי טהרת כלי חרס, הנטהר מטומאתו על ידי שבירת הכלי:

תנור העשוי חרס שנטמא, שבירתו מטהרתו.

כירה של חרס טמאה, שנחלקה, ונשברה לשני חלקים. אם נחלקה לאורכה — טהורה, כיון שאינה ראויה להניח עליה כלים.

אבל אם נחלקה לרחבה, **טמאה**, כיון שיש

בכירה מקום להנחת שתי קדרות, וכשנחלקה לרוחבה נותר בה מקום לשפיתת קדירה אחת, והיות והיא ראויה עדיין לשימוש, אין היא נחשבת לכירה שבורה, והיא ממשיכה להיות טמאה.

כופח טמא שנשבר ונחלק לשנים, בין נחלק לאורכו, בין נחלק לרוחבו - טהור, כיון שיש בו מקום לשפיתת קדירה אחת בלבד, ולאחר שנחלק אי אפשר להשתמש בו, ושבירתו מטהרתו.

ומכאן, שבכירה יש מקום לשפיתת שתי קדרות, ובכופח יש מקום לשפיתת קדירה אחת.

מתניתין:

א. **אין נותנין בשבת ביצה בצד המיחם** [קומקום של נחושת] שהתחמם על ידי האש, **בשביל שתתגלגל**, תיצלה קצת הביצה⁽⁸⁷⁾ מחום המיחם. כי כשם שאסור לבשל בשבת על האש עצמה, כך אסור מן

לגמרי אלא קצת. וכן פירש הרמב"ם [בפירוש המשנה], וכן המאירי ושיטה להר"ן. ואת הלשון "תתגלגל" מפרש הדרושה [שיח ג] כדרך העולם, שבודקים הביצה אם היא צלויה בכך שמגלגלין אותה, והוא סימן לצלייתה. ולפי זה ביאר הריטב"א מדוע כאן נקטינן לשון "תתגלגל", ובהמשך המשנה נאמר "תצלה", שכן ביצה שבצד המיחם אינה יכולה להגיע לצליה גמורה, אבל כשהיא טמונה בחול, יכולה היא להיצלות לגמרי. וכן כתב בשיטה להר"ן. ועיין רש"ש שביאר, שברישא, שהוא מבשל בתולדות האור ואסור מדאורייתא, אזי עובר באיסור אפילו בגלגול בלבד. אבל בסיפא, שהוא

אסור לסמוך על גבי כופח כי אינו דומה לכירה. ועל כן פסק הרי"ף שאסור להניח בכופח על גביו אפילו גרופה וקטומה, וכדרב אדא בר אהבה ודלא כאביי.

אלא שלדברי הרי"ף מסקינן לעיל "לשהות תנן", ואם כן גם בכופח אסור אפילו להשהות על גביו. אבל לדברי הראשונים שהובאו לעיל [לז ב] ומהם רב האי גאון והרשב"א, אזי בכופח אסור להחזיר אפילו גרוף וקטום, אבל לשהות מותר אפילו אינו גרוף וקטום. [והוא הדין בתנור מותר].

87. ברש"י משמע שרצונו הוא שלא תתבשל

התורה לבשל על דבר שנתחמם מהאש, שהוא "תולדת האש".⁽⁸⁸⁾

דרכים, שנתחממו מהחמה, בשביל שתצלה.⁽⁹¹⁾

ב. ולא יפקיענה בסודרין. לא ישבור⁽⁸⁹⁾ את הביצה על מנת שתתבשל על גבי סודרים [בגדים] שנתחממו מהשמש [הנקראים "תולדות החמה"]. ואף על פי שמן הדין מותר לבשל בשבת בחמה עצמה, גזרו חכמים שלא לבשל בדבר שנתחמם מהחמה ["תולדות החמה"], שמא יטעו לבשל בדבר שנתחמם מהאש ["תולדות האור"].

ד. מעשה שעשו אנשי טבריא, והביאו בערב שבת סילון של צונן [צינור שעברו דרכו מים צוננים], והכניסוהו לצינור לתוך אמה של חמין [חמי טבריה], כדי שיתחממו המים הצוננים העוברים בתוך הסילון, ויוכלו לרחוץ בהם בשבת.⁽⁹²⁾

ורבי יוסי מתיר. כי כשם שמותר לבשל בשבת בחמה עצמה, כך מותר לבשל בתולדות חמה.⁽⁹⁰⁾

אמרו להם חכמים לאנשי טבריה: אם בשבת נתחממו המים הצוננים, הרי הם כחמין שהוחמו לכתחילה בשבת, ואסורין ברחיצה ובשתיה.

ג. ולא יטמיננה את הביצה, בחול ובאבק

ואם התחממו ביום טוב, הרי הם כחמין שהוחמו ביום טוב, ואסורין ברחיצה,

איסור דרבנן, אינו עובר אלא אם כן נצלית לגמרי. אכן במאירי מבואר שלא כדבריו, ואין חילוק בין צליה לגלגול. אלא, שהדרך היא לגלגל סמוך למיחם, ולצלות בחול. אבל הוא הדין אם צלה במיחם [אלא שלא שכיח שיעשה כן] או גלגל בחול, שחייב.

רכינו יהונתן שפירש "פקיענה", יכסנה. וכן כתב המאירי. וכן משמע מלשון הרמב"ם [ט ג] שכלל דין הפקעת סודרין עם הטמנה בחול. ולדבריהם, יתכן שבבישול על גבי הסודר לא גזרו חמה אטו אור.

88. ובאגלי טל [אופה ס"ק כב] הביא מחלוקת הרמב"ם והיראים האם בישול בתולדת האש נידון כאב מלאכה או כתולדה. ומלשון רש"י בפסחים [מא א ד"ה דלאו] משמע שהוא תולדה.

90. ובגמרא מבואר, שלכולי עלמא מותר לבשל בחמה. ופירש רש"י [לט א] שההיתר הוא לפי שאין דרך בישול בכך. ואף בתולדות חמה מדינא מותר, אלא שרבנן גזרו שלא לבשל בתולדות חמה אטו תולדות האור. ורבי יוסי לא גזר. אבל חמה אטו אור או תולדות האור, לא יבואו להחליף.

89. לשון רש"י "לא ישברנה על גבי סודר שהוחם בחמה כדי שתצלה מחומו של סודר", ומבואר, שאין מדובר בהטמנה בתוך הסודר, שכן הטמנה אסורה לכולי עלמא, אלא בבישול על גבי הסודר. וכך נקט השולחן ערוך [שיח ג]. אך מדברי התוס' להלן [לט א ד"ה שמא] משמע שהמחלוקת היא בהטמנה בסודר. ועיין רעק"א שם. וכן הביא שיטה להר"ן בשם

91. ובגמרא יתבאר שרבי יוסי מודה לדין זה.

92. א. ברש"י מבואר שהמטרה שלהם בהבאת הסילון לתוך אמת המים החמים, היתה כדי לחמם את המים הצוננים שבתוך הצינור. ומשמע, שהיו רוחצים במי הסילון שנתחממו מחמי טבריה [אבל לא נתכוונו לצנן את חמי

ומותרין בשתיה.

איבעיא להו: אם עבר וגלגל ביצה בשבת, מאי? האם גם בישול שכזה נידון כמבשל בשבת?⁽⁹³⁾

נמרא:

אמר רב יוסף: גלגל — חייב חטאת. כי כמו שאסור לבשל בשבת על גבי האש, כך אסור

שנינו במשנה: אין נותנים ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל.

תולדות האור. ואופן נוסף כעין זה מבואר בתוס', שבזמן הרחיצה בחמי טבריה היו פותחים את הנקבים בסילון כדי שיתערבו המים הצוננים בחמי טבריה החמים, ואז הוא בודאי מבשל בשבת [ולא רק חשש]. וגזרו תולדות חמה אטו אור. ועיין מהרש"א.

ג. ר"י בתוס' מפרש שהיו מעבירים את הסילון בתוך חמי טבריה, ואחר כך היו נשפכים מימיו לגומא, והיו רוחצים במי הסילון ולא בחמי טבריה שריחן רע. ולפי שהצינור של הסילון מוקף בחמי טבריה, הוא דומה להטמנה, ואסור להטמין מבעוד יום, וכדבר חסדא. וכן כתב הרמב"ן במלחמות, הר"ן [על הרי"ף ובחידושו ובשיטה], והריטב"א.

ד. בעל המאור מפרש שהיו רוחצין בחמי טבריה והסילון היה מצנן את המים, ואסרו להם חכמים לרחוץ בשבת אפילו בצונן כרבי מאיר להלן לט ב.

93. בביאור ספק הגמרא יש כמה דרכים בראשונים ובאחרונים:

א. הר"ן והריטב"א מפרשים, שהנידון הוא האם בישול בתולדת האור אסור מדאורייתא או רק מדרבנן. וכן כתב החת"ס בדעת הרמב"ם. ותמה, הרי מצינו תולדות האור במשכן, כמבואר ברמב"ן באופן עשיית שמן המשחה [שמות ל לה].

ב. בשיטה לר"ן [וחת"ס בדעת רש"י] משמע, שהספק הוא האם יש חיוב חטאת בבישול מקצת.

טבריה ולרחוץ בהם]. ואסרו להן חכמים את המים הנכנסים לצינור בשבת והתחממו בו בשבת עצמה, מדין חמין שהוחמו בשבת. אבל המים שהיו בצינור מבעוד יום והוחמו בו מבעוד יום, הרי הם מותרים. וטעם האיסור בפשטות הוא משום שהמים מתחממים בחמי טבריה, שהם "תולדות חמה", וגזרין שמא יבא לחמם בתולדות האור [ואף על פי שהמים נכנסים לצינור מאליהם].

והקשו הראשונים, שבגמרא להלן לט ב איתא: אמר רב חסדא, ממעשה שעשו אנשי טבריה, בטלה הטמנה בדבר המוסיף הבל, ואפילו מבעוד יום. ומשמע מדבריו, שהאיסור הוא אפילו לגבי מים שהיו בצינור מבעוד יום והוחמו בו מבעוד יום, והאיסור הוא מדין הטמנה בדבר המוסיף הבל, שאסור להטמין בו אפילו מבעוד יום.

וכתב הפני יהושע, שרש"י מפרש כפשטות לשון המשנה, "אם בשבת, כחמין שהוחמו בשבת". ומשמע שהאיסור הוא כדברי רבנן לעיל, שגזרו חמה אטו אור. וכך היא שיטת רב יוסף בגמרא [ולדעת הרשב"א זו גם דעת רבה, ואילו רב חסדא יחידאה הוא]. ושם יתבאר מדוע רבי יוסי מודה לזה.

ב. אך התוס' [בפירושם הראשון] מבארים שהיו רוחצין בחמי טבריה עצמם, והביאו הצינור ובו מים צוננים לתוכם, כדי לצנן את חמי טבריה. וחששו שמא יבואו לערבב בשבת את מי הסילון הצוננים בחמי טבריה החמים, והם תולדות חמה, ואסור לחמם בתולדות חמה אטו

לבשל בדבר שנתחמם מהאש, והנקרא "תולדות האש".

אמר מר בריה דרבינא: אף אנן נמי תנינא, מצינו משנה כדרב יוסף.

לט-א דתנן [קמה ב]: כל תבשיל שבא בחמין מלפני השבת, ונתבשל כל צרכו, לא יתכן בו

בישול אחר בישול, ולפיכך, שורין אותו בחמין בשבת, אפילו בכלי ראשון.⁽⁹⁴⁾

וכל תבשיל שלא בא בחמין מלפני השבת, ואינו מבושל כלל, אסור לשרותו בכלי ראשון, שכן כלי ראשון מבשל, אלא רק מדיחין אותו בחמין בשבת, מפני שהדחה אינה מביאה אותו לידי בישול.⁽⁹⁵⁾

שכבר נתבשל כמאכל בן דרוסאי, ומשמע שאין בו עוד חשש בישול. והאגלי טל [אופה י י] תירץ, שלדעת התוס' במאכל בן דרוסאי יש בו בישול אחר בישול מדרבנן, ולכן, רק להחזיר, שהוא איסור דרבנן, מותר. אבל להשרותו לכתחילה, אסור. אמנם, המשנה ברורה פסק [שם כו, ומקורו בשעה"צ [לז] בשם הגר"א והרמב"ם] שאסור מדאורייתא, וראה בביאור הלכה ד"ה אפילו.

ב. הרשב"א כתב, שגם בדבר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אין בו בישול אחר בישול. וכן כתב הריטב"א. אלא שהוסיף, שיש חילוק בין בישול באור עצמו, ובין בישול בתולדות האור. ולכן, להניח על גבי האש עצמה, אסור להניח לכתחילה בשבת אפילו דבר מבושל, משום דמיחזי כמבשל. אבל בתולדות האור, שאין דרך לבשל שם, מותר להשרותו בחמין.

ג. הר"ן נקט לדינא כהרשב"א, שאחר שהתבשל המאכל כמאכל בן דרוסאי שוב אין בו משום בישול, ומכל מקום אסור להשרותו, כשם שאסור להחזיר לכתחילה על האש דבר מבושל כל צרכו, דמיחזי כמבשל, ואין חילוק בין האור לתולדות האור.

95. התוס' להלן מב ב הביאו בשם רשב"א, שעירוי מכלי ראשון אינו נחשב כבישול בכלי ראשון, ולפי זה מותר להדיחו מכלי ראשון. ובשם רבינו תם הביאו, שעירוי מכלי ראשון נידון כבישול בכלי ראשון. ולפי זה צריך לומר,

ג. החזון איש [נב יט] ביאר, שהספק הוא בגדר בישול שאינו מועיל לשום תבשיל חוץ מביצה, האם הוא נקרא "אין דרכו בכך", כמו בישול בחמה, או שמא, כיון שהביצה מתבשלת כך, הרי זה דרכה.

ד. האגלי טל [אופה יא כב ב] מפרש בדעת הרמב"ם, שהגמרא דנה בדבר שאפשר לאוכלו כמו שהוא חי, ובשלו, אם חייבים עליו משום בישול.

94. רש"י: כל דבר מלוח שבא בחמין מערב שבת, חוזרין ושרין אותו בחמין בשבת, ואין בו משום תיקון שהרי נתקן כבר. ולהלן [קמה ב] כתב שמדובר בדבר שנתבשל בערב שבת, ובא להשרותו בשבת כדי שיהיה נימוח. והריטב"א כאן מבאר שמלוח הרי הוא כמבושל. ומצינו מחלוקת הראשונים מהו התבשיל שהותר לשרותו בחמין.

א. התוס' כתבו שמדובר בדבר שנתבשל כבר לגמרי, ולכן אין בו בישול אחר בישול, אלא משרה אותו בחמין כדי שיתרכך. ומשמע מדבריהם, שאם לא היה האוכל מבושל לגמרי אלא רק כמאכל בן דרוסאי, יש בו עדיין משום בישול. והוסיף הריטב"א, שכל זה הוא רק בדבר מאכל יבש, אבל תבשיל לח, כגון מרק, אסור להשרותו בחמין אפילו אם נתבשל לגמרי. וכן פסקו הטור והשו"ע שיהי ד. והביאור הלכה [שיח ד"ה אפילו] העיר, דלעיל [לו ב ד"ה חמין] נקטו התוס' שמותר להחזיר מאכל